

Ustrezna obravnava migrantk in migrantov žrtev nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti*

Mag. Mojca Vah Jevšnik, doktorandka soc. dela in raziskovalka na ZRC SAZU
mvah@zrc-sazu.si

Ustrezna seznanjenost zdravstvenega osebja s problematiko in dinamiko nasilja v družini je pogoj za učinkovito prepoznavo in obravnavo žrtev. Pomembno je poznati osnovne značilnosti, oblike in dinamiko nasilja v družini; zdravstvena tveganja in posledice nasilja v družini; klinične in druge znake za boljše prepoznavanje žrtev; protokole, smernice, zakonodajo in druge pravno zavezujoče dokumente; dinamiko medinstitucionalnega sodelovanja ter obstoječe vladne in nevladne oblike in mehanizme pomoči žrtvam in povzročiteljem nasilja v družini. Prav tako je pomembno razvijati veščine za ustrezno komunikacijo z žrtvami, predvsem tistimi, ki jih uvrščamo v ranljive skupine. To so tiste skupine prebivalstva, ki so soočene z visoko stopnjo tveganja socialne izključenosti in neenakih možnosti in imajo pogosto omejen dostop do sistemskih in ekonomskih rešitev. Med ranljive skupine najpogosteje uvrščamo otroke in mladoletne osebe, osebe z motornimi, intelektualnimi in senzornimi ovirami, osebe z osebnostnimi in psihičnimi motnjami, revne in socialno ogrožene osebe in starejše. Prav gotovo pa med najbolj ranljive skupine spadajo tudi migrantke in migranti (v nadaljevanju migrantke). Za uspešno obravnavo migrantk, ki so žrtve nasilja v družini, je sicer treba njihovo ranljivost kontekstualizirati in obravnavati individualno glede na specifičnost življenjske situacije, v kateri se je migrantka znašla. Vendarle pa lahko nekatere osnovne dejavnike ranljivosti še posebej izpostavimo.

Pogosta in pereča težava pri obravnavi migrantk je otežena komunikacija zaradi nepoznavanja ali slabega poznavanja jezika. Težave nastanejo, če tolmači niso dostopni in se začnejo iskati informacije o dogodku pri povzročitelju nasilja. Pri tem je žrtev sekundarno viktimizira-

na, zapis dogodka pa je lahko povsem izkrivljen. Podobna situacija lahko nastane tudi v primeru, ko tolmač ne odobrava prijave žrtve in določene podrobnosti, ki so lahko izjemnega pomena, izpusti ali jih nekorektno prevede. Pomanjkanje informacij ali posredovanje napačnih informacij poveča ranljivost migrantk, zato je nedvomno potrebno razmisliti o prevodu informacij o postopkih pri prijavi nasilja, možnih oblikah socialne in psihološke pomoči, možnostih nastanitve in podobno tudi v tuje jezike. Migrantke so ranljive tudi zaradi nepoznavanja delovanja sistema pomoči žrtvam (vloga zdravstvenega osebja, postopki na centrih za socialno delo in policiji, delovanje pravosodnih organov) in zaradi odsotnosti socialnih mrež. Pri socialni izolaciji ob odsotnosti socialnih mrež ne gre le za odsotnost čustvene in finančne podpore s strani družine in prijateljev in možnosti nudenja namestitve v primeru odhoda. Odsotnost socialnih mrež lahko tudi spodbudi agresivnost povzročitelja in poveča njegovo moč in nadzor. Nadzor nad življenjem partnerke ali partnerja se tako lahko izvaja bolj intenzivno – tako na fizični kot tudi na čustveni ravni. Prisotnost socialnih mrež seveda ni vedno v funkciji nudenja podpore. V nekaterih skupnostih, kjer veljajo ortodoksna prepričanja glede ustrezne dinamike zakonske zveze in dodeljenih vlog glede na spol, je lahko nasilje opravičevano kot sprejemljivo dejanje. Odločitev migrantke, da nasilje v družini prijavi pristojnim organom, lahko vodi v izključitev iz skupnosti, kulturno stigmatizacijo, pri njej pa spodbudi občutke sramu in krivde.

Migrantke, ki so v državi nedokumentirane in nimajo ustrezno urejenega statusa, so še posebej ranljive. Pogosto so finančno odvisne od povzročitelja, ker nimajo zakonitega osebnega dohodka, prav tako niso upravičene do socialnih prejemkov in podpornih storitev, ki jih nudijo

* Prispevek je nastal v sklopu projekta Prepoznavna in obravnava žrtev nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti (POND Sl_Zdrav), ki je sofinanciran v okviru programa Norveški finančni mehanizem 2009–2014.

centri za socialno delo. V kolikor imajo otroke, se prijavi nasilja vztrajno izogibajo zaradi strahu pred morebitno deportacijo in dodelitvijo otrok partnerju. Žrtve nasilja v družini imajo lahko tudi status prosilke za azil ali begunke. V tem primeru nasilje v družini navadno spremlja postravmatski stres zaradi dogajanja v državi izvora, zaradi katerega so se odločile poiskati zatočišče v drugi državi. Žrtve prosilke za azil in begunke se pogosto spopadajo tudi z depresijo, anksioznostjo, agorafobijo, imajo težave s spominom, z zbranostjo in nespečnostjo ter težko vzpostavijo zaupne odnose. Za delo z njimi je potrebna posebna senzibilizacija, empatičnost in pazljiva izbira konkretnih vprašanj, s katerimi zmanjšamo njihovo nelagodje in tesnobo. Predvsem pa je pomembno aktivno poslušanje, validacija njihovih občutij, opogumljanje in svetovanje o možnih oblikah pomoči.

Pomemben dejavnik ranljivosti pri obravnavi migrantk žrtev nasilja v družini je etnična in kulturna raznolikost. Pri tem lahko gre za kulturne vzorce posamezne migrantke v družini, ki jo sestavljajo člani večinske družbe, ali za pripadnost manjšinski skupnosti, v obeh primerih pa se pojavi potreba po kulturno kom-

petentnem ukrepanju s strani zdravstvenega osebja. Odzive in ukrepanje je treba prilagoditi drugačnim normam, vrednotam, verovanjem in prepričanjem, da se zagotovi zaupanje žrtve. Treba je torej razvijati kulturne kompetence oz. sposobnosti vzpostavitve spoštljivega in učinkovitega odnosa z ljudmi različnih kultur, etnij in veroizpovedi, brez predsodkov in diskriminacije. Pri tem je pomembno, da prepoznavamo in ozavestimo obstoj različnih kultur, se o njih izobražujemo, prepoznavamo lastne predsodke, prilagodimo komunikacijo za zagotovitev učinkovite in jasne izmenjave informacij, se skušamo zživeti v čustva drugih in delujemo z veliko mero potrpežljivosti.

Na tem mestu je treba opozoriti na neustreznost etnizacije nekaterih migrantk in migrantskih skupnosti v smislu dojemanja nasilja v družini kot nečesa zanje normalnega in nedotakljivega. Na primer prepričanje, da je nasilje v družini med Romi bolj sprejemljivo, ker je del romske kulture, ne sme postati argument za neukrepanje s strani zdravstvenega osebja. Z drugimi besedami, do nasilja nad migrantkami ali pripadnicami etničnih manjšin je vedno treba razviti ničelno toleranco, ne

glede na kulturno pogojene percepcije razumevanja nasilja. Pri nasilju gre vedno za izvajanje moči močnejšega nad šibkejšim, ne glede na spol, starost, družbenoekonomski položaj, versko in etnično pripadnost, kraj bivanja ali katero koli drugo osebno okoliščino.

Razumevanje dejavnikov ranljivosti pri obravnavi migrantk pripomore k ustrežnejšemu odzivu zdravstvenega osebja. Pripadniki različnih etnij in kultur, ki bodo deležni kulturno kompetentne obravnave, bodo lažje zaupali svoje strahove in stiske, bolje bodo sodelovali pri iskanju rešitev, manj bo tudi nespo-rorumov. Tudi pri odločitvi o nadaljnjih korakih se je pomembno zživeti v življenjsko situacijo, v kateri se je znašla žrtev, in spoštovati njeno morebitno odločitev, da nasilja (še) ne prijavi. Opolnomočenje žrtve do te mere, da je zmožna nasilje prijaviti in iz nasilne situacije oditi, je namreč pogosto dolgotrajen proces. Pomembno je, da so zdravstveni delavci do žrtve ves čas empatični, da ji sporočajo, da ni sama kriva za to, kar se ji dogaja, da so na voljo za nadaljnje pogovore in da obstaja pomoč. V kolikor so žrtve nasilja v družini otroci, pa je prijava ustreznim organom seveda nujna.

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

Deseto izobraževanje Prepoznavna in obravnava žrtev
nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti bo
29.–30. januarja 2016

Kotizacije ni.
Kreditne točke: 12

Več informacij in prijave na: www.prepoznajnasilje.si